

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2025-YIL APREL. NAVBATDAN TASHQARI SON

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 441 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич	
YaShIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASH TIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI	19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich	
РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ	26
Гулямов Саидахор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акромович, Очилов Акрам Одилович	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI	33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov	
ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	38
Татьяна Юрьевна Анопоченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов	
TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY	49
Nikonov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI	53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ	59
Зокирова Нодира Каландаровна	
KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI	64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov	
EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH	73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
INNOVASION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	81
Raxmatulla Ergashev	
KARTOSHKKA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayyo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich	
YASHIL IQTISODIYOT – INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI	90
Mirzayev Kulmamat Djanakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	93
Сайёра Насимовна Хамраева	
SABZAVOT (SHIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVCHAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDA YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich	
ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	101
Ivatov Irisbek	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi	
GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH	110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova	
OLIY TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI	113
Musayev Bekjon Shukurillayevich	

TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI	116
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	120
Орипов Ильхом Абдуллаевич	
Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан	128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович	
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	133
G.Erkayeva	
Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni	138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	141
Фазлитдин Бахадирович Аминов	
RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH.....	145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov	
Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar	150
Abipova Gulmira Salavatdinovna	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI.....	153
Xusainov Oybek Jabborovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI.....	156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi	
CHORVACHILIK KLASSTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR	161
Xusainov Oybek Jabborovich 161	
HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHİYATINI VAHOLASH	165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov	
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева	
Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar.....	174
Djurayev Olimjon Narkulovich	
USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS....	178
Ochilova Nargiza Akramovna	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	181
Xidayatova Nigora Shorakibovna	
IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI.....	184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li	
TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	189
Qosimov Jahongir	
РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ.....	192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович	
O'zbekistonda turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirishda dual ta'limdan foydalanishni boshqarish.....	196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi	
МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	201
Nasiba Ergasheva	
KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI	207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna	
ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ	211
Номазов Бахром Бобомурадович	

ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	215
Алимова Азиза Шерзатовна	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT	219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi	
ЎЗБЕКISTONNING “YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI”NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI	224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	227
Алимова Муниса Юлчиевна	
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ.....	232
Расулов Нозимжон Набиджонович	
AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O‘SISH: SABAB–OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO‘LGAN ORTIQCHA TO‘LOVLARINI VOJXONA TO‘LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o‘g‘li	
ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGIDA “IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOPERATIV” TASHKIL ETISH ORQALI TA‘MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH.....	248
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHI UCHUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI.....	254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR	258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich	
BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG‘IMINI BAHOLASH METODIKASI.....	262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	266
Хусаинов Равшан Рахимович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	272
Раимова Муборак Джураевна	
“YASHIL IQTISODIYOT”NING ASOSIY XUSUSIYATLARI	276
Djumayev Asqar Xaydarovich	
RAQAMLI MARKETINGNING ISTE‘MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA‘SIRI.....	281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O‘tkir	
HUDUDNING IJTIMOIY-IQTISODIY SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	287
SH.A. Buriyev	
SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO‘RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH.....	291
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O‘ZGARISHINI YENGISHDAGI O‘RNI VA GLOBAL HAMKORLIK.....	295
Usmonov Murodjon Xolmurod o‘g‘li, Ulug‘bek Eshmaxmatov	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	299
Абдулов Дамир Рустамович	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI	305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna	

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	308
Туляганова Шахноза Самукджановна	
O‘TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O‘G‘IT ME‘YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ	315
Уралов Элшод, Вельм М.В.	
DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	320
Abdiev Alimardon	
ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА.....	322
Мухаммадбобур Салимов	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR.....	326
Suyunov Jabbor Mahmudovich	
“SALOHIYAT” TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOYIY MOHIYATI.....	331
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN‘IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	334
Salimov Muhammadbobur Qodir o‘g‘li	
O‘QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	337
Tilakov Sherzod	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI.....	340
Sattarov Umirzoq, Ro‘ziev Zafar Ikromovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI.....	343
Xazratov Sarvar Ibragimovich	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	348
G‘aniyev Shaxzod Shuhrat o‘g‘li, O‘rinov Diyorbek Xolmo‘min o‘g‘li	
QASHQADARYO VILOYATI O‘QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	353
Tilakov Sherzod Akbarovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO‘NALISHLARI.....	357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi	
OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O‘ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA.....	360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich	
Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана.....	365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи	
Korxonada moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili.....	370
M.O. Musurmonova	
DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	377
Kadirov Lutfulla Khalimovich	
PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION	381
Sharopov Temirmalik Rustam o‘g‘li	

“YASHIL” IQTISODIYOT TAMOYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH	385
U.Shukurov	
Foreign experiences in attracting investments in service industries	390
Hazratkulov Shahboz Boboqul oqli	
YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI	394
Babayeva Lola Ibragimovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR.....	398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	404
Safarov Sh. S.	
IJTIMOYIY MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz	
«Государственный финансовый контроль: Казначейский контроль в бюджетном процессе и перспективы его развития».....	415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов	
YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIY JIHATLARI.....	421
Urozoza Shaxlo Hasan qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li	
PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN	431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	

YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASHTIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI

Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining akademigi,
iqtisod fanlari doktori, professor
KAbdurakhmanov@yandex.ru

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda yashil texnologiyalar va raqamlashtirish ta'sirida mehnat bozorining transformasiyasi ko'rib chiqiladi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari, resurslarni tejash va avtomatlashtirishga doir asosiy tendensiyalar tahlil qilinadi. Ushbu omillarning bandlik tuzilmasi, yangi kasblarning paydo bo'lishi va malakalar talablarining o'zgarishiga ta'siri o'rganiladi. O'zbekistondagi "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi doirasidagi siyosat va xalqaro mehnat munosabatlarini tartibga solish tajribasiga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, iqlim o'zgarishi va platformaviy bandlikni o'z ichiga olgan holda "yashil" iqtisodiyotga o'tish bilan bog'liq muammo va imkoniyatlar tahlil qilinadi. Tadqiqotda qiyosiy tahlil, statistik modellashtirish va prognozlash usullari qo'llangan. Xulosa qismida ta'lim tizimini, kadrlar tayyorlashni va davlat siyosatining tavsiyalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Mehnat bozori, raqamlashtirish, yashil texnologiyalar, bandlik, ekologika, kasbiy tayyorgarlik, xodimlarni moslashtirish, iqlim o'zgarishi.

Abstract: his study examines the transformation of the labor market under the influence of green technologies and digitalization. The main trends in renewable energy sources, resource conservation and automation are analyzed. The impact of these factors on the employment structure, the emergence of new professions and changes in skill requirements is studied. Particular attention is paid to the experience of regulating policy and international labor relations in Uzbekistan within the framework of the "Digital Uzbekistan - 2030" program. It also analyzes the problems and opportunities associated with the transition to a "green" economy, including climate change and platform employment. The study uses comparative analysis, statistical modeling and forecasting methods. The conclusion presents recommendations for the education system, personnel training and state policy.

Key words: Labor market, digitalization, green technologies, employment, ecology, vocational training, employee adaptation, climate change.

Аннотация: В данном исследовании рассматривается трансформация рынка труда под влиянием зеленых технологий и цифровизации. Будут проанализированы основные тенденции в области возобновляемых источников энергии, ресурсосбережения и автоматизации. Изучается влияние этих факторов на структуру занятости, появление новых профессий и изменение требований к навыкам. Особое внимание уделено опыту регулирования политики и международных трудовых отношений в Узбекистане в рамках программы "Цифровой Узбекистан – 2030". В нем также анализируются проблемы и возможности, связанные с переходом к "зеленой" экономике, включая изменение климата и платформенную занятость. В исследовании использовались методы сравнительного анализа, статистического моделирования и прогнозирования. В заключении даны рекомендации по системе образования, подготовке кадров и государственной политике.

Ключевые слова: Рынок труда, цифровизация, зеленые технологии, занятость, экология, профессиональное обучение, адаптация сотрудников, изменение климата.

KIRISH

Yashil texnologiyalar va raqamlashtirish iqtisodiyotni o'zgartirdi, bandlikka ta'sir qildi va yangi imkoniyatlar yaratdi. Energetika va resurslarni tejash sohasidagi innovatsiyalar yangi kasblarni talab qiladi va malaka ko'nikmalarini moslashtirishni taqozo etadi. Shu bilan birga, raqamlashtirish avtomatlashtirish jarayonini tezlashtirib, sun'iy intellektni joriy etish orqali an'anaviy kasblarning ahamiyatini kamaytiradi va IT hamda raqamli xizmatlar sohasidagi mutaxassislariga talabni oshiradi. Korxonalar o'z biznes-modellarini moslashtirmoqda, ta'lim tizimlari esa kadrlarni tayyorlash yo'nalishlarini qayta ko'rib chiqmoqda. Shu sharoitda ishsizlikning oldini olish, xodimlarni himoya qilish va barqaror ish bilan bandlik tizimini shakllantirish bo'yicha strategik chora-tadbirlarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoev yashil texnologiyalar va raqamlashtirishning mehnat bozoriga ta'siri masalasiga alohida e'tibor qaratib, ochiq bozor sharoitida mahsulot sifatini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va xalqaro ishlab chiqarish zanjirlariga integratsiyalash zarurligini ta'kidlamogda. [2]

"Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'liq raqamli transformatsiyaga yo'naltirilgan bo'lib, IT-xizmatlar eksportini yiliga 5 milliard dollarga etkazishni maqsad qilgan. Buning uchun xorijiy kompaniyalar uchun qulay sharoitlar yaratish, malakali kadrlar tayyorlash va IT-biznesga imtiyozlar taqdim etish rejalashtirilgan. Prezident shuningdek, yangi bozorlarni o'zlashtirish va zamonaviy iqtisodiy qarorlarni qabul qilish orqali ish o'rinlari yaratish hamda aholi daromadlarini oshirishga katta e'tibor qaratayotganini ta'kidlaydi. [1]

Yashil texnologiyalar va raqamlashtirish mehnat bozorining transformatsiyasiga bag'ishlangan tadqiqotlar AQSh va Evropadagi ko'plab olimlarning diqqat markazida. Ular orasida Jahon iqtisodiy forumining asoschisi va ijrochi raisi Klaus Shvab alohida ajralib turadi. U raqamli, fizik va biologik texnologiyalarning uyg'unlashuvini aks ettiruvchi "To'rtinchi sanoat inqilobi" konsepsiyasini ilgari surgan. [16] Evropada esa Oksford universiteti professori Karl Benedikt Frey avtomatlashtirish va raqamlashtirish sharoitida mehnat bozorining kelajagi haqidagi tadqiqotlari bilan mashhur. [14]

Yashil texnologiyalar va yashil iqtisodiyot – o'zaro bog'liq, biroq bir-biridan farq qiluvchi tushunchalar bo'lib, ularning umumiy maqsadi barqaror rivojlanishga erishishdan iborat.

Yashil texnologiyalar – bu atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga qaratilgan innovatsion echimlar majmuasi. Ushbu texnologiyalarga qayta tiklanadigan energiya manbalaridan (quyosh, shamol, gidroenergetika) foydalanish, energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik toza materiallardan foydalanish va ifloslantiruvchi moddalar chiqindisini kamaytirish usullarini joriy etish kiradi. Yashil texnologiyalarning asosiy maqsadi – jamiyatning ishlab chiqarish va iste'mol imkoniyatlarini saqlab qolgan holda ekotizimlarga etkaziladigan zararni minimallashtirishdir. [9]

Yashil iqtisodiyot esa kengroq tushuncha bo'lib, u nafaqat texnologiyalarni, balki barqaror rivojlanishga qaratilgan butun iqtisodiy munosabatlar tizimini o'z ichiga oladi. Bu iqtisodiyot ishlab chiqarish, iste'mol va resurslarni taqsimlashning mutanosib rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lib, bir vaqtning o'zida iqtisodiy o'sish, ijtimoiy farovonlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan. Yashil iqtisodiyot ekologik mas'uliyatli tarmoqlarni rivojlantirish, "yashil" ish o'rinlarini yaratish, aylanma iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish va tabiiy resurslardan barqaror foydalanishga alohida e'tibor qaratadi. [3; 4]

Demak, yashil texnologiyalar yashil iqtisodiyotga o'tish vositalari hisoblanadi. Agar texnologiyalar aniq echimlar va innovatsiyalarga qaratilgan bo'lsa, iqtisodiyot butun xo'jalik faoliyatini ekologik ustuvorliklarni hisobga olgan holda tubdan o'zgartirishga yo'naltirilgan kompleks chora-tadbirlar tizimini qamrab oladi.

Raqamlashtirish – bu iqtisodiyot va hayotga raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish bo'lib, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data) va "Narsalar interneti" (IoT) kabi texnologiyalarni o'z ichiga oladi. U mehnat samaradorligini oshiradi, biroq xodimlardan yangi malaka va ko'nikmalarni talab qiladi.

Mehnat bozori yashil texnologiyalar va raqamlashtirish ta'siri ostida tubdan o'zgarimoqda: yangi kasblar paydo bo'lmoqda, biroq avtomatlashtirish an'anaviy sohalardagi ish o'rinlarini qisqartirmoqda. Ijtimoiy xavf-xatarlarni minimallashtirish uchun qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini amalga oshirish juda muhim.

Ekologik va raqamli innovatsiyalarning o'zaro ta'siri barqaror iqtisodiyotni yaratish uchun kompleks yondashuvni talab qilgan holda mehnat bozorining kelajagini belgilab beradi.

So'nggi yillarda Xitoy, Hindiston, Singapur va Yaponiya kabi Osiyo mamlakatlari olimlari yashil texnologiyalar va raqamlashtirish ta'siri ostida mehnat bozorining transformatsiyasini faol o'rganmoqda. Ularning tadqiqotlari mazkur o'zgarishlarning turli jihatlarini yoritib, "yashil texnologiyalar", "raqamlashtirish" va "mehnat bozori" tushunchalarining chuqur talqinini taqdim etadi.

Yashil texnologiyalar atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish bilan birga yangi ish o'rinlari yaratishga ham hissa qo'shadi. Masalan, Xitoyda qayta tiklanadigan energiya manbalari va ekologik toza transportga e'tibor qaratilgan bo'lsa, Hindistonda barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirish ustuvor yo'nalish hisoblanadi. [6; 13]

Raqamlashtirish esa ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish samaradorligini oshiradi. Singapurda u masofaviy ishlash imkoniyatlarini kengaytirsa, Yaponiyada texnologik o'zgarishlarga moslashish uchun uzluksiz ta'lim olish muhimligiga e'tibor qaratiladi.

Bu jarayonlar mehnat bozorini tubdan o'zgartirib, ekologik injiniring, energiya samaradorligi, ma'lumotlarni tahlil qilish va kiberxavfsizlik sohasidagi mutaxassislariga talabni oshiradi. [8] Muammolarni samarali hal etish uchun davlat, biznes va ta'lim muassasalari kuchlarini birlashtirgan kompleks yondashuv zarur.

Rossiyalik olimlar orasida E.V. Romanyuk, A.I. Voloshin, O.A. Lisutin va E.V. Trusevich raqamlashtirishning Rossiya mehnat bozoriga ta'sirini tahlil qilib, ish bilan bandlikning o'sishi, ishsizlikning kamayishi va masofaviy ish hamda frilans kabi ishlashning yangi shakllari paydo bo'layotganini ta'kidlaydilar. [12]

Markaziy Osiyoda Evropadagi Ta'lim Fondi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar mehnat bozorining yangi shakllari va platforma asosidagi ish bilan ta'minlash masalalariga bag'ishlangan. Unda raqamlashtirish yosh

Jadval 1. PIAAC tadqiqoti ma'lumotlari asosida "yashil" va an'anaviy ish o'rinlari uchun ko'nikmalarni qiyosiy tahlil [11].

Ko'nikma	O'rtacha qiymat ("Yashil" ish o'rinlari)	O'rtacha qiymat (An'anaviy ish o'rinlari)	Qiymatlar diapazoni ("Yashil" ish o'rinlari)	Qiymatlar diapazoni (An'anaviy ish o'rinlari)
Matematik savodxonlik	350	330	100-450	90-420
Savodxonlik	340	320	120-440	110-410
Muammolarni hal qilish	345	325	110-460	100-430

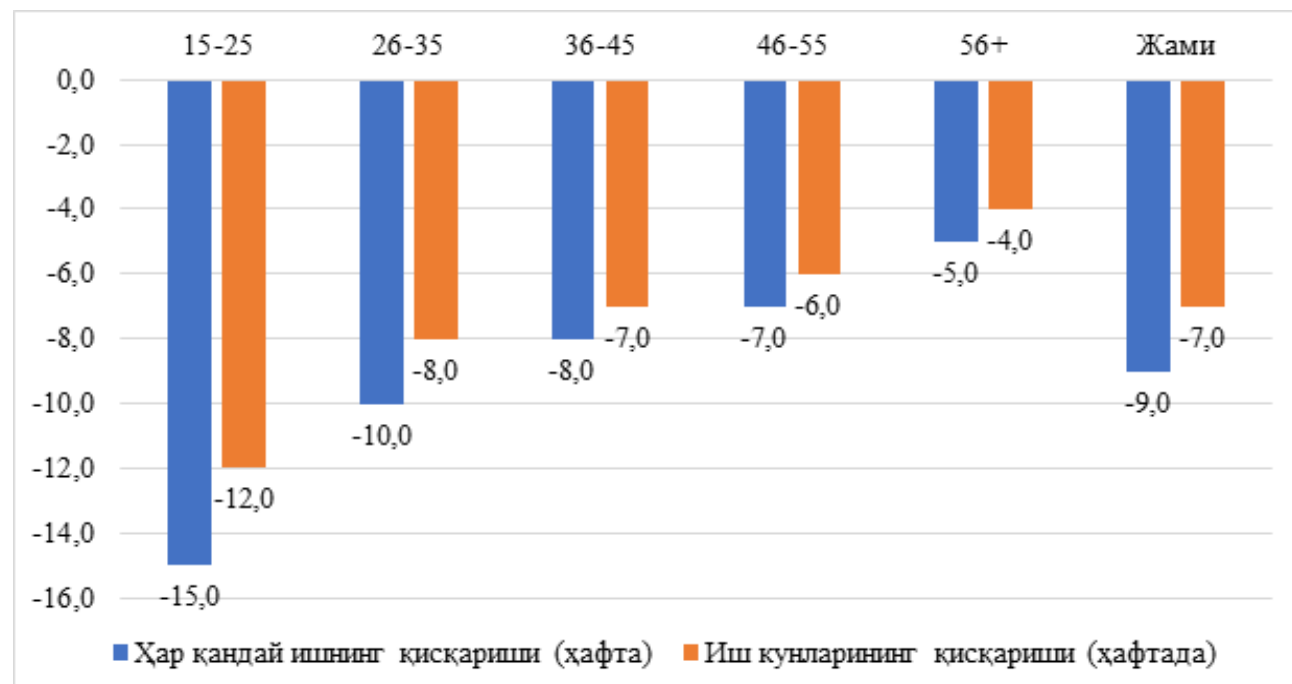
Iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish choralari, masalan, uglerod soliqlari va iskanja yoqilg'ilarga subsidiyalarni bekor qilish, energiya resurslari narxining oshishiga, qishloq xo'jaligi samaradorligining pasayishiga va aholi mehnat qobiliyatining susayishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, ekologik toza texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini cheklab, oziq-ovqat xavfsizligini yomonlashtirishi ehtimoli bor.

De karbonizatsiya va "yashil" iqtisodiyotga o'tish ayniqsa an'anaviy tarmoqlarda ish bilan band aholi daromadlariga ta'sir ko'rsatadi. 2030 yilga borib iqlimiy xatarlar nafaqat qishloq hududlariga, balki shaharlarga ham ta'sir etadi, jumladan, Farg'ona vodiysi, Xorazm, Buxoro va Surxondaryo viloyatlarini qamrab oladi.

Eng katta zararni kam ta'minlangan va himoyaga muhtoj aholi qatlamlari ko'radi, chunki ular tabiiy ofatlar, narxlar o'sishi va majburiy ko'chishga nisbatan kamroq chidamlidir. Ayniqsa, fermer xo'jaliklari va kambag'al oilalar qishloq xo'jaligidan qat'iy bog'liqligi sababli ko'proq aziyat chekadi. Qishloq joylarda ayollar paxta teradigan ishchilarning 50,0% ni tashkil etadi, fermerlar esa chorvachilik mahsulotlari hajmining 2040 yilgacha 8,0–13,0% ga kamayishiga duch kelishi mumkin, bu esa kambag'allik muammosini yanada kuchaytiradi.

Eng katta xavf ostida bo'lganlar – keksa insonlar, ayollar, iqlim tahdidi mavjud hududlarda (masalan, Orol dengizi yaqinida) istiqomat qiluvchi aholi hamda imkoniyati cheklangan shaxslardir. Ularning kasbiy tayyorgarlik va ijtimoiy infratuzilmaga etarlicha kirish imkoniyati mavjud emas.

Grafik O'zbekistonda ekstremal issiqlik davrida (2018–2024) ishchilar haftalik va kunlik ish soatlari kamayishini, yosh guruhlari bo'yicha taqsimlangan holda namoyon qiladi.

Rasm 1. O'zbekistonda ishchilarning ekstremal issiqlik davrida ishga chiqish qisqarishi, yosh guruhlari bo'yicha taqsimlanishi, 2018–2024 yillar [10]

Yosh ishchilar (15–25 yosh) iqlimiy xavfli sektorlarda, xususan, qishloq xo'jaligi va qurilishda yuqori ish bilan bandligi sababli 15 hafta va 12 ish kunigacha yo'qotadi.

26–35 yoshli ishchilar ham sezilarli yo'qotishlarga duch keladi – 10 hafta va 8 ish kuni.

36–55 yoshli ishchilar uchun bu ko'rsatkichlar 7–8 hafta va 6–8 kun ga tushadi, chunki ular kamroq xavfli sohalarida ishlaydi yoki yaxshiroq mehnat sharoitlariga ega bo'ladi.

56 yoshdan katta ishchilar eng kam yo'qotishlarga uchraydi – 5 hafta va 4 ish kuni, bu esa ularning qisman ish bilan bandligi yoki engil mehnatga o'tishlari bilan izohlanishi mumkin.

O'rtacha hisobda barcha yosh guruhlariga bo'yicha yo'qotish 9 hafta va 7 ish kunini tashkil etadi, bu esa issiqlikning O'zbekiston mehnat bozoriga jiddiy ta'sir etuvchi omil ekanligini tasdiqlaydi.

Imkoniyati cheklangan odamlar iqlim o'zgarishining oqibatlariga nisbatan ayniqsa himoyasiz, chunki ular ko'pincha ijtimoiy va siyosiy hayotdan chetda qoladi. Tibbiy xizmatlar, ijtimoiy muassasalar va transportdan foydalanish imkoniyati cheklanganligi tabiiy ofatlar davrida yanada kuchayadi, bu esa yordam olishda qo'shimcha qiyinchiliklar yaratadi.

Ekstremal harorat mehnat unumdorligini pasaytiradi va o'lim darajasini oshiradi, ayniqsa, ochiq havoda yoki og'ir jismoniy mehnatda band bo'lgan ishchilar orasida. Issiqlik charchoq, suvsizlanish va kasalliklarga sabab bo'lib, qattiq ishlash qobiliyatini pasaytiradi.

O'zbekistonda yozgi ekstremal issiqlik ish kunlarining qisqarishiga olib keladi, 2040 yilga borib esa issiqlik stressining ta'siri bilan mehnat bozorining 0,07–0,13% ga kamayishi mumkin. Shuningdek, 2041–2050 yillarda ish o'rinlari yo'qotilishi 3,5% gacha etishi mumkin. Issiqlik davomida ish smenasiga chiqish 7,1% ga kamayishi mumkin, ayniqsa, yoshlar (15–25 yosh) va 56 yoshdan katta insonlar orasida ish vaqtining qisqarishi ehtimoli ikki barobar yuqori bo'ladi.

Anomal haroratlar kasalliklar va o'lim darajasini oshiradi, ayniqsa, surunkali kasalliklarga chalinganlar va keksa insonlar orasida. 13 ta mamlakatda o'tkazilgan tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, o'lim holatlarining 7,0% dan ortig'i nomaqbul haroratlar bilan bog'liq.

Iqlim o'zgarishi ijtimoiy-iqtisodiy bosimni kuchaytiradi, bu esa aholining yaxshiroq yashash va mehnat sharoitlarini izlab ichki migrasiyaga olib keladi. O'zbekiston qishloq xo'jaligining past resurs samaradorligi va suv resurslari tanqisligi mehnat unumdorligini oshirishni talab etadi. Eng kam samarali hududlar, jumladan, Qoraqalpog'iston va Orol dengizi atrofi iqtisodiy barqarorlik muammolariga duch kelishi mumkin, bu esa hosildorroq hududlarga, xususan, Farg'ona vodiysi va Toshkent atrofiga migrasiyani kuchaytiradi.

“Yashil” iqtisodiyotga o'tish malakali kadrlar tayyorgarligi va aholining innovatsiyalarga tayyorligiga bog'liq. Milliy past karbonli rivojlanish strategiyasi (NBV-2060) qayta tiklanuvchi energetika, sanoat, IT-sektor, qurilish va transport sohalarida ish o'rinlari o'sishini prognoz qilmoqda. Bu strategiyani amalga oshirish uchun infratuzilma va energiya samaradorligiga katta sarmoya kiritish talab etiladi, bu esa yangi ish o'rinlarini yaratish va barqaror rivojlanishni tezlashtirishga yordam beradi.

Inson kapitali shakllantirish siyosati integratsiyasi ta'lim, ijtimoiy himoya va sog'liqni saqlash sohalariga birlashtirilishi – O'zbekistonning barqaror rivojlanish strategiyasining asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi.

Yashil o'sish va iqlim siyosatiga asoslangan bu chora-tadbirlar aholini moslashtirish hamda uglerod gazi chiqindilarini kamaytirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. (Jadval 2)

Barqaror rivojlanishga kompleks yondashuv ijtimoiy-iqtisodiy xavf-xatarlarni kamaytirishga va iqlim o'zgarishiga jamiyat bardoshlilikini oshirishga yordam beradi, ayniqsa, himoyaga muhtoj aholi qatlamlari uchun.

“Yashil” iqtisodiyotga inklyuziv o'tish jarayonini ta'minlash muhim bo'lib, uning afzalliklarini adolatli taqsimlash va aholi manfaatlarini inobatga olishga yo'naltirish zarur.

Bunday o'zgarishlarga erishish uchun adaptiv ijtimoiy himoya tizimini yaratish, ta'lim orqali “yashil” ko'nikmalarni rivojlantirish, iqlim bo'yicha xabardorlikni oshirish va davlat institutlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash zarur. Mahalliy hokimiyatlar himoyaga muhtoj guruhlarni aniqlash va qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlarini amalga oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi, bu esa barqaror iqtisodiyotga tezroq o'tishga yordam beradi.

Jadval 2. Iqlim o'zgarishi va “yashil” iqtisodiyotga o'tishga javoban odamlarga yo'naltirilgan siyosat chora-tadbirlari

Toifalar	Siyosat yo'nalishlari	Siyosat chora-tadbirlari
Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish	Iqlim o'zgarishiga moslashish	Barqaror ta'lim tizimlari (o'quv dasturlari, programmalar, muassasalar)
	Iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish	Inson kapitali rivojlanishi xizmatlarini (ta'lim, ijtimoiy xizmatlar va sog'liqni saqlash) dekarbonizatsiya qilish
	“Yashil” iqtisodiyotga o'tishni ta'minlash	“Yashil” o'tishni qo'llab-quvvatlash uchun ko'nikmalar, tadqiqotlar va innovatsiyalar rivojiga yordam beruvchi ta'lim tizimlari (o'quv dasturlari, programmalar, institutlar)
	Ishchilar va aholi guruhlari “yashil” iqtisodiyotga integratsiya qilish	Inklyuziv ta'lim va sog'liqni saqlash siyosati, “yashil” o'tishning afzalliklarini keng taqsimlashni qo'llab-quvvatlash

	Iqlim o'zgarishiga javoban siyosat chora-tadbirlarining noxush oqibatlarini yumshatish	Kam ta'minlangan aholini ba'zi islohotlar oqibatiga moslashishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan inklyuziv ta'lim va sog'liqni saqlash siyosati
	Adaptiv ijtimoiy himoya tizimlari	Tarsunotlarga javob qaytara oladigan va inklyuziv sog'liqni saqlash tizimi
Tarmoqlararo masalalar	Inson kapitali rivojlanish infratuzilmasini moslashtirish	Inson kapitali rivojlanish infratuzilmasini dekarbonizatsiya qilish (ta'lim va sog'liqni saqlash muassasalari, tibbiy chiqindilarni qayta ishlash)
	Butun umr davomida ko'nikmalarni rivojlantirish	Iqlim o'zgarishiga moslashish uchun ta'lim, sog'liqni saqlash xizmati va ko'nikmalarni rivojlantirish
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda mehnat o'zgarishlari	Ish bilan bandlik o'zgarishi va yangi mehnat standartlari	"Yashil" iqtisodiyotda yangi ish o'rinlarini yaratish, barqaror mehnat standartlarini rivojlantirish, xodimlarni qayta tayyorlash

Muhokama

Mehnat bozorining "yashil" texnologiyalar va raqamlashtirish ta'siridagi transformatsiyasi ikki tomonlama ta'sirga ega. Bir tomondan, qayta tiklanuvchi energetika, raqamli xizmatlar va barqaror ishlab chiqarish sohalarida yangi ish o'rinlari yaratilmoqda. Ikkinchi tomondan, avtomatizatsiya an'anaviy kasblarga bo'lgan talabni pasaytiradi, bu esa malaka va ta'lim dasturlarini yangilash zaruriyatini keltirib chiqaradi. Shuning uchun qayta tayyorlash dasturlarini rivojlantirish, korporativ o'qitishni kuchaytirish va yangi tarmoqlarda ish bilan bandlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini shakllantirish muhim.

Bu o'zgarishlarning ijtimoiy jihatlari alohida e'tibor talab qiladi, chunki raqamlashtirish va "yashil" iqtisodiyotga o'tish imkoniyatlariga teng kirish imkoni bo'lmasa, ayollar, yoshlar va kam ta'minlangan aholi qatlamlari uchun tengsizlik kuchayishi mumkin. Davlat grantlari va inklyuziv ta'lim shakllari bu xavflarni yumshatishga yordam beradi. Bundan tashqari, iqlim o'zgarishi mehnat bozori tuzilmasini o'zgartiradi, ayniqsa, qishloq xo'jaligida, bu esa resurslarni tejaydigan texnologiyalarni joriy etish va ekologik barqaror ish o'rinlarini yaratish zarurligini oshiradi.

Raqamlashtirish shuningdek, masofaviy ishlash va platformaviy iqtisodiyot imkoniyatlarini kengaytiradi, biroq frilanserlar va noformal sektor ishchilari uchun ijtimoiy himoya bilan bog'liq muammolarni yuzaga keltiradi. O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi IT-sektorini rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va mutaxassislar tayyorlashga qaratilgan. Mehnat bozorini muvaffaqiyatli moslashtirish uchun ta'limni modernizatsiya qilish, himoyaga muhtoj guruhlarni qo'llab-quvvatlash va barqaror iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuv talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

"Yashil" texnologiyalar va raqamlashtirish ta'sirida mehnat bozorining transformatsiyasi O'zbekiston iqtisodiyotiga allaqachon sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ekologik toza ishlab chiqarish va raqamli echimlar yangi ish o'rinlarini yaratmoqda, biroq bu jarayon mutaxassislarni qayta tayyorlash va ta'lim dasturlarini yangilashni talab qiladi. Davlat tomonidan soliq imtiyozlari, grantlar va qayta tayyorlash dasturlari shaklidagi qo'llab-quvvatlash muvaffaqiyatli moslashishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Iqlim xavflari barqaror rivojlanish zaruratini kuchaytirmoqda, ayniqsa, qishloq xo'jaligi va qurilish sohalarida. Raqamli va "yashil" iqtisodiyotga muvaffaqiyatli o'tish uchun davlat, biznes va ta'lim tizimi hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Innovatsiyalarni rivojlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va mehnat bozorida adolatli sharoitlar yaratishga asoslangan kompleks yondashuv ish o'rinlarining barqarorligini oshirishga va mamlakatning raqobatbardoshligini kuchaytirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Мирзиёев Ш.М. IT-индустриясини янги иқтисодий ўсиш омили сифатида ривожлантириш ҳақида [Электрон ресурс]. – Олиш режими: <https://president.uz/ru/lists/view/6938>
2. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги нутқ, мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши натижалари ва 2024 йилдаги устувор вазифаларга бағишланган [Электрон ресурс]. – Олиш режими: <https://president.uz/ru/lists/view/3317>
3. Ажемоғлу Д., Рестрепо П. Роботлар ва иш ўринлари: АҚШдан далиллар // NBER Working Paper No. 23285. - 2017.
4. Берг А., Буффи Э. Ф., Занна Л. Ф. Технологиялар ва номуносивлик: икки томонлама таъсир // Молия ва тараққиёт. - 2023. - Декабрь.
5. Гохберг Л. М., Кузнецов В. В., Бахтигараев А. Ф. Рақамли иқтисодиёт: глобал тамойиллар ва Россия истиқболлари. – М.: НИУ ВШЭ, 2021. – 340 б.

6. Европа таълим фонди. Марказий Осиёдаги янги меҳнат шакллари ва платформавий бандлик. – Люксембург: Publications Office of the European Union, 2024. – 56 б. – URL: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2024-09/Platform%20work%20in%20Central%20Asia%20RU_0.pdf
7. Жан Л., Чен С. Хитойнинг рақамли иқтисодиёти: имкониятлар ва таваккалчиликлар // Халқаро ташкилотлар ахборотномаси. - 2019. - Т. 14, № 2. - Б. 275–303.
8. Жаҳон банки баҳолари, Ўзбекистон фуқаролари фикрини ўрганиш сўровномаси маълумотлари асосида, 2018–2024 йиллар.
9. Костюкова К. С. Япониянинг рақамли трансформация сиёсати сунъий интеллект технологияларини ривожлантириш мисолида // МИР (Модернизация. Инновациялар. Ривожланиш). - 2019. - Т. 10, № 4. - Б. 516–529.
10. Лукашев В. П., Сурков А. В. Яшил технологиялар ва барқарор ривожланиш: назарий ва амалий жиҳатлар // Экологик сиёсат ахборотномаси. – 2023. – Т. 15, № 3. – Б. 45–57.
11. Романюк Е. В., Волошин А. И., Лисутич О. А., Трусевич Е. В. Россияда рақамлаштириш ва меҳнат бозори: муаммолар ва истиқболлар // Иқтисодиёт ва тадбиркорлик. – 2022. – № 10 (147). – Б. 112–119.11.
12. Халқаро катталар компетенциясини баҳолаш дастури, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти (ОЭСР, OECD) томонидан ишлаб чиқилган.
13. Санникова Т. Д., Богомолова А. В., Жигалова В. Н. Чет эл рақамли трансформация моделлари ва уларнинг Россия амалиётида қўлланиш истиқболлари // Иқтисодий муносабатлар. - 2019. - Т. 9, № 2. - Б. 2–20.
14. Фрей К. Б., Осборн М. Меҳнат бозорининг келажаги: автоматлаштириш таъсирини баҳолаш // ФОРСАЙТ. - 2017. - Т. 11, № 3. - Б. 37–48.
15. Фролов Д. И. Рақамли технологияларнинг меҳнат бозорига таъсири: иқтисодий таҳлил // Замонавий Россия иқтисодий илми. – 2023. – № 2. – Б. 67–79.
16. Шваб К. Тўртинчи саноат инқилоби / инглиз тилидан таржима. - М.: Эксмо, 2016. - 208 б.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>